

JOSÉ J. VEIGA
GEVİŞGETİRENLER
ZAMANI

TÜRKÇELEŞTİREN: CANBERK KOÇAK

José J. Veiga

2 Şubat 1915'te Brezilya'da, Corumba de Goiás'ta dünyaya geldi. Daha sonra, Ulusal Hukuk Fakültesi'nde eğitim göreceği Rio de Janeiro'ya taşındı. BBC Londra Radyosu'nda yorumcu, *O Globo* ve *Tribuna de Imprensa* gibi yayın organlarında gazeteci olarak çalıştı. 44 yaşında, ilk romanı *Platiplanto'nun Tayları* (*Os Cavalinhos de Platiplanto*) ile edebiyat dünyasına adım attı. Kitapları, içlerinde Portekiz, İspanya, ABD ve İngiltere'nin de bulunduğu pek çok ülkede basıldı. Eserlerinin bütünü ile, Brezilya Dil Akademisi tarafından verilen Machado de Assis Ödülü'ne layık görüldü. 19 Eylül 1999'da hayatını kaybetti.

Canberk Koçak

1988 yılında İstanbul'da doğdu. 2002'de Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra lisans derecesini Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden aldı. 2012 yılında Toulouse II Üniversitesi Amerika Çalışmaları Enstitüsü'nde yüksek lisansını tamamladı. Bugüne dek Afonso Cruz, Michel Laub ve Manuel Tiago'nun çeşitli eserlerini dilimize kazandırmıştır. Lizbon Üniversitesi Karşılaştırmalı Siyaset Bölümü'nde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

GEVİŞGETİRENLER ZAMANI

© 2016, Tudem Yayın Grubu
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

metin hakları © 2015, José J. Veiga'nın mirasçıları

İlk baskı 1966 yılında, Brezilya'da *A Hora dos Ruminantes* adı ile
Editôra Civilização Brasileira SA tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çeviriye esas alınan baskı 2015 yılında Companhia das Letras
tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu kitabın telif hakları Kalem Ajans aracılığıyla alınmıştır.

YAZAR: José J. Veiga
TÜRKÇELEŞTİREN: Canberk Koçak
EDİTÖR: Ümit Mutlu
SON OKUMA: Canan Topaloğlu
KAPAK RESMİ: Hasan Karaca
KAPAK TASARIMI: Burak Tuna
GRAFİK UYGULAMA: Aynur Sarıbüyük

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Eskişehir Yolu 40. Km. Başkent OSB 22. Cadde No:6 Malıköy/Ankara
Tel: 0 312 284 18 14

Birinci Baskı: Nisan 2018 (2000 adet)

ISBN: 978-605-2349-27-4
Yayınevi sertifika no: 11945
Matbaa sertifika no: 16031

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni
olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde
elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. A.Ş.'nin tescilli markasıdır.

JOSÉ J. VEIGA
GEVİŞGETİRENLER
ZAMANI

TÜRKÇELEŞTİREN: CANBERK KOÇAK

Clérída'ya, sevgi ile

VARİŞ

Manarairema’da hava erken kararırđı. Güneş sıradağların arkasında –neredeysel birden düşermiş gibi– batarmaz, lambaların yakılıp buzağların içeri alındığı, insanların şallara sarındığı vakit gelirdi. O âna dek yalnızca nehrin durgun sularına, mağaraların derinliklerine ve karanlık mahzenlere nüfuz edebilen soğuk hava, ıslak burnuyla etrafı koklayarak dolanan bir köpek gibi, evlerin içine kadar girip yayılırdı.

Karanlık bastırmaktayken Manarairema: haberler, müjdelər, koşuşturmalar... Rüzgârın köşelere hafifçe çarparak getirdiğı hiç eksilmeyen havlamalar, karanlıktan korkan bir çocuğun kulak ağrısından bağırsı... Ahenk içinde çırpınan kurbağalar, demiri bileyen cırcırböcekleri, başıboş bir halde siyah kumaştan bezler dikip asarak meydanı kasvetli bir partiye hazırlayan yarasa-lar... Gece, Manarairema’ya gelmek üzere.

Tacir konvoyu, neredeyse gökyüzüyle bütünleşmiş bir halde yoldan aşağı inerek gelmekteydi. Geceyi

geciktirmeye çalışan köprüdeki birkaç adam, atların üzerindeki yük çantalarının sarsıntısını ve taşlara vuran nalların sesini duyup ilgilerini o tarafa yöneltti. Domuz pastırması gibi, ihtiyaç duyulan malzemelerle yüklü olabilirlerdi. Emin olmak için iyimserce beklerken birer sigara yaktılar ve dudaklarına yapışan ve muhtemelen vücutlarının içini de yapış yapış eden tütünü içerek, berbat inek yağından, pahalılıktan ve neredeyse her şeyin eksik olmasından şikâyet ettiler.

“Köpekler bile sevmiyor. Benimkisi koklayıp kaçıyor.”

“Bu yüzden bu kadar insan mide ve bağırsak hastalıklarına yakalanıyor.”

“Dediklerine göre tuz da tükenmek üzereymiş. Valdijurnia’da hiç kalmamış.”

“Her şeyin tükeneyeceği gün de yakında gelecek.”

“Asıl, dünyanın sonu gelecek.”

“Hangi dünyanın sonu? Bu dünyanın sonu mu var!”

“Benim inancıma göre var. Dünyayı yaratanın, onu ortadan kaldırması da gayet mümkün.”

“Rahiplerin göz korkutma muhabbeti... Yani dünyayı yaratan, onu daha sonra parçalamak üzere mi yarattı? Dünya, öylesine bir çocuk oyuncağı değil.”

Köprünün altından fısıldayarak akan su, biraz ileride girdap gibi dönerek köpürmekteydi. Islak yaprak ve kum kokusu taşıyan soğuk hava, dalgalar halinde yükseliyordu. Kurbağalar ve cırcırböcekleri gecenin sahibi

olmak için yarış halindeydi. Birkaç sigara daha içildi, suya atılan izmaritler balıklar için tam bir hayal kırıklığı oldu. Aniden birinin aklına geldi:

“Tacirlere ne oldu?”

“Hakikaten... Buradan geçmediler.”

“Geri mi döndüler acaba?”

“Nereye dönecekler? Saçmalama.”

“Tabii... tacir falan yoktuysa, başka.”

Sorundan safça bir kaçış girişimi. Yani oradakilerin hepsi, o kadar yükle ilerleyen hayvanları, kırbaçlanan atları uydurmuş muydu? Herkes mi hayal görmüştü?

“Ne demek tacir falan yoktuysa? Ben saydım bile. Sekiz ya da on kişi kadardılar.”

“Ben ancak ona kadar sayabildim, sonra aklım karıştı. Daha fazla da olabilirler.”

Dümdüz yolda kaybolan on tane tacir. Bir açıklama gerekmekteydi, konu havada kalamazdı.

“Bence ne oldu, biliyor musunuz,” dedi içlerinden biri, “domuz pastırması yüklü bir tacir konvoyu görmeyi aşırı derecede istedik. İnsan bir şeyi görmeyi çok isterse, gördüğünü sanır.”

“Yahu, hepimiz görmedik mi? Hatta tek tek saydık. Domuz pastırması benim aklımın ucundan bile geçmedi.”

“Belki de otlayan, başıboş hayvanlardı. Çalılıarın arasından çıkıp tekrar çalılara geri dönmüşlerdir.”

Açıklama zayıf olsa da kabul gördü. Bunu çürütebilmek için bir başka açıklama gerekiyordu; tacirler

bulutlara dolanmış bir halde havada asılı kalacak değillerdi ya.

“Evet. Olabilir... Gözlerim zaten o kadar uzağı iyi seçemez. Hele karanlıkta, hiç.”

“Aslında, ben de siz öyle söyleyince, sizinle ters düşmemek için gördüm demiştim. Tek gördüğüm, karışık figürlerdi. Tacir olduklarını söyleyemem. Dedikleri gibi, karanlıkta her halat bir yılan, her papaz bir keşiştir.”

Ancak, gömülen sorun kök salar derler. Kasabadaki diğer insanlar da fark etmişti tacirleri. Taş yollardaki, köşelerdeki sohbetlerini bıraktılar ve adamların etrafını sarıp yüklerini nerede satacaklarını sormak için köprüye yöneldiler. Ertesi gün de sabah olmadan kalkıp herkesten önce sıraya gireceklerdi. Yolda, köprüden dönmekte olanlarla karşılaştılar.

“Tacirler nerede? Onları gördünüz mü?”

“Ne taciri?”

“Dalga mı geçiyorsun? Onları biz de gördük. Ne tarafa gittiler?”

“Ne bileyim ne tarafa gittiler!”

“Sormadın mı?”

“Beni ilgilendirmez. Benim kiremitle ne işim olur?”

“Sadece kiremit mi getirmişler?”

“Kiremit. Kerpiç tuğlalar. Toprak kaplar.”

“Domuz pastırması yok muydu?”

“Benim gördüğüm kadarıyla yoktu.”

İnanmış gibi yaptılar. Pastırmanın az miktarda olduğu biliniyordu ve yalnızca en yüksek fiyatı teklif edecek-
lere satılacağından belli ki adamlar gerçeği saklamak-
taydı. İşin sırrı, ilgilenmiyormuş gibi görünüp sabah
erkenden kalkarak iz sürmeye koyulmaktaydı. Kurnaz-
lığın üstesinden ancak kurnazlıkla gelinebilirdi.

Ertesi sabah kasaba yine pastırmasız bir sabaha
uyandı ama bu sefer bir yenilik vardı: Nehrin öte ya-
nına, üstünde dumanlar tüten, yaşam dolu, büyük bir
kamp kurulmuştu. Hazırlıksız yakalanan ahali gözleri-
ne inanamıyordu. Uyanıp daha yüzlerini bile yıkama-
dan havayı kontrol etmek için pencereden bakanlar,
bu yeni sahne ile karşılaşılıyordu. Birbirlerine sesleniyor,
gösteriyor, sorular soruyorlardı ama ne olup bittiğine
dair kimsenin bir fikri yoktu. Tüm evlerde durum birbi-
rine benziyordu: insanlar ceketlerinin kollarını güçlkle
çekiştirerek giyiniyor; kahve bile içmeden, uyuşuk kö-
peklerinin üzerine basarak dışarı çıkıyordu. Köpekler
homurdanıyor, birbirlerine çarparak şapkalarını düşü-
ren insanlar lanet okuyordu; gürültü, koşuşturmaca...
Herkes aynı anda görmüş olmalıydı. Meydanın üst
tarafı, balkonlar, nehir kıyısı... Her yeri kaplayan ka-
labalık gözünü o yöne dikeyor, birbirine işaret ediyor,
tartışılıyordu.

Çingene olabilirler miydi? Pek benzemiyorlardı.
Çingeneler çadırlarını düzensizce yayarak kurar ve her
 taraflarına bez parçaları asardı; bunlarsa çadırlarını

düz bir hatta, eşit aralıklarla iki sıra halinde, tam ortalarında bir çeşit küçük meydan oluşturacak şekilde kurmuştu. Ayrıca bir çingenenin, yanında köpek bulundurduğuna pek rastlanmazdı; oysa paketler taşıyıp içlerini açan, yakındaki kasabayı umursamadan fikir alışverişinde bulunan bu adamların, çimlerde oynayan, sıçrayarak havadan küçük ısırıklar koparan, çadırların arasında kuyruklarını sallaya sallaya havayı döverek birbirlerini kovalayan, hayatlarından son derece memnun köpekleri vardı. Mühendisler miydi acaba? Ya da madenci? Hükümet görevlisi olabilirler miydi?

“Hadi gidip şunlarla konuşalım da kimin nesiymişler öğrenelim,” diye önerdi biri.

Diğerleri bu öneriyi düşünüp reddetti.

“Onlar kendilerini üstün görüyorsa, biz de kendimizi öyle görelim. Ayaklarına kadar gitmeyelim.”

“Belki ilk önce yerleşip toprağı biraz işlemek istiyorlardır; ardından yanımıza gelip kendilerini tanıtacaklardır.”

“Aynen öyle. Bekleyelim. Şimdi oraya koşturmanın gereğı yok.”

Manarairema sabırsızca bekledi. Pencereleeri kamp alanına bakanlar gözlerini onlardan bir an olsun ayırmadı, ocağı koşup bir yudum kahve almak için yerlerinden kalkmaları gerektiğinde bile hemen koşarak geri döndüler. Kimse doğru düzgün öğle yemeğı yemedi, bir an için sofraya oturlarsa büyük bir olayı kaçırarak-

larından korkuyorlardı. Bir şeyler atıştıranlar da bunu pencere önünde dikilerek ve gözlerini kamp alanından ayırmayarak yaptı; bir sosis parçası ya da çatala takılı bir et dilimiyle yetindiler.

“Bayrak direği dikeyyorlar. Neden acaba?”

“Şurada, otların üzerinde boğuşan iki kişi var. Sence kavga mı ediyorlar?”

“Birbirlerine su sıçratıyorlar.”

“Şimdi öğle yemeği yiyecekler. Ellerinde tabaklarla sıraya giriyorlar.”

Akşam olmak üzereyken, ahali bugün artık yeni bir gelişme yaşanmayacağından endişe etmeye başlamıştı. Sağda solda kurulan sohbet çemberleri, hızlı adımlarla yaklaşan bir at ya da insan sesi duyduğunda sessizleşip casuslara karşı dikkat kesildi. Yabancılarla karşı nezaket gereği –ve biraz da Manarairema’nın itibarı için– esnaf- lar dükkânlarını geç saate kadar açık tuttu; ya adamlar bir kutu mum ya da bir teneke gazyağı için gelip de kimseyi bulamazlarsaydı? Tezgâhın yanına veya duvara dayadıkları sandalyelerine oturan satıcılar uzun süre bekledi.

Manarairema halkı, gizemli komşularını düşünerek ve vakit geldiğinde onlara nasıl davranacakları konusunda planlar yaparak odalarına çekildi. Gece yarısı kalkıp da nehrin diğer tarafındaki otlığa bir bakış atanlar, ateşin hâlâ yanmakta olduğunu ve belirli belirsiz gölgelerin etrafta dolaştığını gördü.

İlk temas, kutsal bir seyahatten dönmekte olan Rahip Prudente tarafından kuruldu. Rahiple yardımcısı, henüz öğle olmadan, karşıdan gelen güneşten gözlerini korumak için başlarını öne eğmiş katırları üstünde yoldan aşağı doğru inmekteydi. Köprünün yakınlarına ulaştıklarında iki adamla karşılaştılar; adamların omuzlarında birer sopa, sopaların iki ucundaysa dikiş yerlerinden sular sızdırmakta olan deri mataralar vardı. Yolda karşılaştığı insanlardan hürmet görmeye alışkın olan Rahip Prudente selam vermelerini bekleyerek onlara döndü ama adamlar ellerini şapkalarına doğru götürmedi bile; ki elleri boşa olduğundan, bunu hiçbir güçlük çekmeden yapabilirlerdi. Bunun üzerine rahip, ders vermekten çok kibirli görünmeme kaygısı içinde, ilk selamı kendisi verdi. Peki karşılık alabildi mi? Duymazlıktan geldiler. Daha arkadan yürüyen ve saygısızlığın farkına varan rahip yardımcısı da yüksek sesle, kışkırtıcı bir selam verdi ama adamlar dönüp bakmadı bile; üstelik, sanki daha önceden hazırlanmış gibi, muhtemelen kendilerinin uydurduğu bir melodiyi ıslıkla hafif hafif çalmaya başladılar.

Yardımcısı, rahibin yanına kadar sokuldu.

“Siz de gördünüz mü efendim?” dedi.

“Evet Balduino. Bizden pek de hoşlanmışa benzemiyorlar,” dedi rahip kayıtsızca.

Olayı sonradan başkalarına aktaran Balduino, bir

an için arkaya dönüp baktığında adamlardan birinin, başının üstünden salladığı sağ eliyle çirkin bir hareket yaptığını gördüğünü söyledi.

“O dik başlılara adamakıllı bir ders vermekten beni alıkoyan tek şey,” diye ekledi, “efendimin kavgadan hoşlanmadığını bilmemdi.”

Eğer bu adamlar gerçekten de Balduino’nun söylediği kadar inatçı ve küstahlardıysa Manarairema’nın onlardan çekeceği vardı. Neyse ki hiç kimse onların yanına koşup gitmemişti de kuyruğu kıstırılmış bir halde geri dönmemişti. Ve eğer, yerleştikleri meranın sahibi çiftliğinden çıkıp da bulundukları yere gelir ve kampı hemen kaldırmaları talimatını verirse, işler o zaman çok gülünçleşirdi. Júlio Barbosa Efendi tam da bunu yapacak türden bir adamdı. Dürüsttü ama saf değildi; kimsenin oyun oynayamayacağı biriydi. Júlio Efendi, sırf yüzgöz olmamak için, evden çıkarken gülümsemeye dair yüzündeki tüm izleri silenlerdendi; birine “günaydın” dediğinde bu aslında selamdan çok bir emirdi. Böylece karşısındaki, günün geri kalanını kaygı içinde, itaatsizlik etme korkusu içinde geçirirdi. Kampa girip liderlerini çağırması, onu uygun bir biçimde selamlaması ve cevap hakkı bile tanımadan kamptan taşınmaları talimatını vererek sırtını dönüp tek bir söz eklemekten oradan ayrılması son derece mümkündü. Bu artık kasabanın tek arzusuna dönüşmüştü.

“Peki, ya adamlar terk etmezse?”

JOSÉ J. VEIGA

GEVİŞGETİRENLER

ZAMANI

TÜRKÇELEŞTİREN: CANBERK KOÇAK

İç içe geçmiş hayatları yüzünden bütünleşen kasaba halkı, bir sabah, nehrin öte yanındaki çayıra yerleşen gizemli adamlarla güne uyanır. Kimin nesi oldukları bilinmeyen bu garip grup, ahalinin dengelerini sarsacaktır...

Brezilyalı büyük edebiyatçı José J. Veiga'nın Türkçedeki ilk eseri *Gevişgetirenler Zamanı*, insanın kendini yalnızca insanda tanıyabildiğini vurgulayan, küçük kasaba yaşamının evrenselliğini ortaya koyan, tahakküm edenle tahakküm altında kalanın ilişkisini sorgulayan, gizemli ve karanlık bir roman.

"Gerçekçi anlatımının ardında José J. Veiga'nın hikâyesi, Dante'nin *İlahi Komedya'sına*, Kafka'nın *Şato'suna*, Borges'in ve Donald Barthelme'nin öykülerine kadar uzanıyor, onlarla aynı kökü paylaşıyor..."

The New York Times

delidolu.com.tr

f t i @ delidolukitap

ISBN: 978-605-2349-27-4

9 786052 349274